

2.A

tribuna

STUDENTSKI ČASOPIS ŠT. 2-3 CENA 10 DIN
LJUBLJANA LET XXXI. 14 OKTOBER

AL' GA JE TREBA BILO AL' NE, JE TO ZD'J VPRAŠANJE

Poskus zaselnega brskanja okoli Osnutka odloka o podstanovskih razmerjih na območju ljubljanskih občin narekuje nuja, da ob priložnosti javne razprave (trajala bo do sredine novembra) namignemo študentski populaciji (a ne le tej), da je glasilo Tribuna neizkoriščen prostor, ki bi ga bilo mogoče uporabljati tudi za tovrstne prireditve. Če „javna razprava“ ni le dialog „posvečenec“, je to namigovanje dopuščeno razumeti kot vabilo vsem eventualno prizadetim subjektom, ki razpolgajo s svojim mnenjem in so ga pripravljeno spraviti na papir, da ga pošljejo na naš naslov, če pa razpolgajo še s časom, naj se osebno potrudijo do sobe 86 (2. nadst.). (Smo realisti in zato pripravljeno na nemogoče.)

Ljubljanski študentski domovi so v študijskem letu 1980/81 razpolgali s 3919 ležišči, istočasno pa je živelo v podnajemniških sobah okrog 7000 študentov, kar ustrezno ilustrira razmerje med njihovimi bivalnimi možnostmi in potrebami. Študijski pogoji nasploh, ki so prav tako podrejeni zakonom trga, sicer poskrbijo za selekcijo študirajočih, še preden bi to utegnulo opraviti pomanjkanje študentskih stanovanj le-to pa se pojavlja kasneje kot eden najvažnejših dejavnikov selekcije v visokošolskem sistemu.

Nekajetna zgodovina javnih razprav o stanovanjskih problemih študentov nas uči, da se „širina“ javne razprave med študenti praviloma skrči na krožarske debate Univerzitetne konference ZSMS, ki troši največ energije pri iskanju svoje baze. „Glasovi ljudstva“ se v najboljšem primeru izgubijo na poti med faksi in UK-jem, v slabših primerih pa študentje o svojih stanovanjskih problemih sploh ne razpravljajo v osnovnih organizacijah svoje politične institucije. Vprašanje, kje izražajo svoje interese študentje, ki sploh niso (aktivni) člani ZSMS, imamo že za odgovor. Na voljo jim je še institucija študentski servis, nakar se lahko oboroženi z rekom „pomagaj si sam“ prepustijo učinkom stanovanjskega trga, ki nezadržno „regulira“ bivalne potrebe.

Lanskoletna anketa o stanovanjskih razmerjih študentov podnajemnikov je pokazala, da imajo med tisočimi anketiranimi študenti podnajemniki pismeno pogodbo le trije. Iz tega lahko normalno sklepamo na znaten tržni interes najemodajalcev.

Izhodiščni dokument „za pripravo programa družbene akcije na področju stanovanjskega gospodarstva“ je Akcijski program za uresničevanje samoupravnih družbeno ekonomskih odnosov na področju stanovanjskega gospodarstva iz l. 1979. Med drugim ugotavlja, da so podstanovska razmerja „problematika, ki zaostrejo politično situacijo v Ljubljani“ in da se „za študente stanovanjske razmere nekoliko izboljšujejo, ker gradimo v Ljubljani tri stolpice študentskih sob in dva dijaska doma. Z gradnjo pa zamujamo po „zaslugi“ nekaterih občanov (npr. lastnikov garaž), ki so nasprotovali lokaciji, saj so jim bili osebni interesi bližji od družbenih.“
Naloga: Priprava in sprejem odlokov o podstanovskih razmerjih (...)

Sestavljalci navajajo med razlogi za izdajo odloka „zahteve političnih dejavnikov v Ljubljani, še posebno ZSMS in UK, da je potrebno to področje urediti in dati osnovo za NORMALNO sklepanje podstanovskih razmerij“. Ne moremo dognati, kaj je normalnega pri sklepanju podstanovskih razmerij, pač pa se nam vsiljuje nekoliko drugačna interpretacija „glasnih zahtev po ureditvi podnajemniških razmerij iz vrst študentov“

Studentje so namreč v anketah o stanovanjskih razmerjih podnajemnikov iz leta 1979 in 1981 kot najustreznejšo rešitev večinoma navajali pospešeno gradnjo študentskih domov s pripombo, da ne zadošča le streha nad glavo plus postelja.

Nosilci: Izvršni sveti občin
Rok: februar 1980
Vseh zaslug za zamude pri gradnji pa le ne moremo pripisovati „nekaterim občanom“, kar je med drugim razvidno npr. iz Obrazložitve k sklepoma o spremembi sklepov o revaloriziranih vrednostih investicij v domove za učence in študente (Skupščina izobraževalne skupnosti Slovenije, 25. 11. 1980-: „... Izreden porast cen gradbenih storitev in opreme so pripeljale investicije domov v kritičen položaj... Odbor podpisnikov je, da bi se že pričete investicije lahko dokončale in predale svojemu namenu, sklenil, da se dopolnilni program gradenj domov skrči, oz. načrtovane investicije prenesejo v program 1981-85...“
Primerjava navrženih podatkov razkrija nekaj značilnosti stanovanjske politike, ki jo v prvi vrsti obvladuje logika kapitala in hkrati kaže na mesto solidarnosti pri reševanju stanovanjskih vprašanj nasploh, čeprav se tu ukvarjamo le s specifično družbeno skupino – in prav zato, saj študentski status „omogoča“ ambivalenten položaj v družbeni delitvi dela.

Odllok je pravni poseg v razmerja, ki so obstajala tudi brez njega ukvarja se z urejanjem starih odnosov na nov način, pri tem pr jedro problema ne utrpi nobene škode. Izvršni svet skupščine mesta Ljubljane pa takšnih ambicij niti ne kaže, kot lahko razberemo iz obrazložitve:

„IS SML je.. zadolžen, da pripravi odllok o podstanovskih razmerjih, saj to področje do sedaj še nismo imeli urejeno odllokom.“

„... široka javna razprava bi po našem mnenju morala dati rezultat, kako urediti ta razmerja.“

To najbrž pomeni, da je zaželeno razpravljalsko energij kanalizirati v neskončno barantanje (pardon, usklajevanje pripomb) za kvadratne metre, točke in variante, oz. se ukvarjati posledicami, ki jih proizvaja stanovanjska ekonomija in ki ji reproducira mnogo hitreje, kot pa jim skušajo priti do žive podobni administrativni ukrepi. Pod izgovorom „nujnej kompromisa v tem trenutku“ se skriva predvsem način, kako sprijazniti z obstoječim in pri tem ne imeti slabe vesti.

Kako pa kaj razprava?
Na MK ZSMS si z Odllokem še ne razbijajo glav, ker čakajo, da se začne delo na fakultetah.
Na UK ZSMS pripravljajo šele volilno konferenco.
Še najbolj delavna je sekcija pri MK SZDL, ki je pripravila Osnutek odloka.
Trenutno stanje Osnutka odloka pa je na ogled na sosednji strani.

Podkrilju pravne fakultete in njenega Marksističnega centra

11. in 12. člen sta prepisana iz zakona o stanovanjskih razmerjih, ki jih želimo vključiti v ta odlok zaradi celovitosti vsebine tega odloka.

13. člen daje pravno varnost tistim najemodajalcem, ki se bojijo oddati stanovanjski prostor, ker ne vejo, če bo podstanovalec po preteku pogodbe zapustil stanovanje.

14. člen pooblašča pristojni občinski upravni organ, da ugotavlja nesmotno izkoriščeno stanovanje na podlagi določenih normativov.

15. člen dajemo kot varianto. V Ljubljani se lahko organizira enotna informativna služba, ki bi zbirala podatke v prostih podstanovalskih prostorih in dajala možnost, za pridobitev teh prostorov. Ta služba bi za svoje delo sprejela tudi nekaj pravilnikov, ki bi bili osnove za njihovo delo. Ta služba bi se lahko organizirala v okviru študentskega servisa ali stanovanjskih skupnosti, v okviru že obstoječih služb.

V 17. in 18. členu so predvidene kazni, tako za najemodajalca, kot za podstanovaleca v višini, kot to predvideva zakon o prekrških.

Slabih štirinajst dni nas že ločuje od četrtka 1. 10. 1981 pa tudi od presenetljivega dogodka na PF. Dogodek preseneča zaradi svoje redkosti in vsestranske udeležbe; prisotnost enim je razveselila in hkrati presenetila druge oz. njihovo prisotnost.

Na pobudo Oddelka za spremljanje in preučevanje družbenih odnosov in pojavov in sodno prakso pri Vrhovnem sodišču SR Slovenije je Marksistični center Pravne fakultete v Ljubljani organiziral, oziroma bolje - povabil, na svojo okroglo miznostno željno sejo vsaj tri protagoniste delegatskih struktur Pravne fakultete; študente, delavce in uporabnike. Številna udeležba študentov je presenetila, prav tako pa tudi njihov nastop - namreč razočaral pod pričakovano mero. Pa več o tem kasneje.

Sejo je začel tov. J. Sinkovec, predsednik oddelka za spremljanje in preučevanje družbenih odnosov in pojavov in sodno prakso pri Vrhovnem sodišču SR Slovenije, ki se je oprl na pisno gradivo z naslovom *Izobraževalni sistem pravosodnih delavcev*. Prvi del je bil namenjen problematiki rednega študija na PF, drugi specialističnemu študiju diplomiranih pravnikov in tretji sistem permanentnega izobraževanja pravnikov. Neupravičeno bi bilo zaobiti vsebino tega uvoda, vendar številni razlogi pogojujejo goli informaciji drugačen pristop.

Ceprav je uvodni referat opozoril na obsežno problematiko študija na PF, na specifično in različno gledano delitev pravne študijske materije in na oblike pedagoškega dela, pa je vse ostalo le pri "opozorilu". Temeljite analize zastavljene problematike na tem shodu pač nismo dočakali. Le redke katedre PF so se sestale in zavzele stališče do uvajajočega teksta, če pa so to storile, niso zapolnile analitiškega manka v pristopu k problematiki. Preobsežno bi bilo navajanje problemov že v njihovi nerazčlenjeni preprosti navzočnosti, zato se, pisec tega teksta, zaženem v bistveni primanjkljaj tega shoda. V srž, ki je ostala pozabljena pred vrati in kateri niso namenili niti besedice. Zavedena na slepi tir, bo čakala, kot je bila vajena čakati že vrsto let.

Pravniki zapuščajo PF neuki praktičnih vednosti, obrti izdelovanja pravnih aktov oz. učeneje: nemotehnike. Žal je to razlog za odpiranje in razpredanje problematike tega shoda, v zvezi s tem pa tudi sporne rdeče niti dogajanja - razcepa teorija / praksa. Žal zato, ker se ga lotevamo na nepravem koncu. Veliko je bilo povedanega na temo tega razcepa, vendar je vse podčrvalo na vzporednih tirih, ki svojega stičišča ne ugledajo nikoli. Imaginarnost tega stika je prijetna zabava iniciatorjev tega shoda, vendar razcep, ki svoje nasprotje pretvarja v protislovje, ni niti malo zabaven. Umišljati si, da je normativna materija, ki obsega arzenal pravnih aktov, vedenje pozitivne zakonodaje in tisti ščepec intuitivno povzete, ali bolje mrto splavljene metodologije, osrednje in bistvo teoretičnega dela in izobraževalnega procesa, je več kot neznanstveno. Pa vendar se je o teoriji govorilo tako, kot da bi potrebovali "metateorijo". Kegljalo se je z mankom obrtniške vednosti, pa zopet pozivalo na univerzitetno raven, ki naj bi sama po sebi substancionirala teoretičnost podajanja pravne materije na PF. Govorilo in zagovarjalo se je teorijo, ki jo izsiljuje gospostvo izpita, kjer formalna plat verifikacije znanja uniči, izčrpa iz glave še tisti bomi preostanek primerjalnega, v stran potisnjene in nehoti pridobljenega analitiškega znanja. Res je, da se je o deduktivni logiki pravnega sistema govorilo, vendar pa se je zamolčalo

posebno "deduktivnost", ki jo pogojuje gospostvo izpita, deduktivnosti", ki izmika trdna tla še tako dobro zasnovanemu učnemu načrtu. Večji del udeležencev je pustil to problematiko pred vrati dvorane, preden je vstopil. Sejna dvorana Univerze Edvarda Kardelja pač ne bi prenesla tako banalne konkretnosti, čeprav le ta spodnaša marsikateri napor za temeljitejšo znanje. Čuden obrat? Kar zgradim s predavanji, porušim na izpitu. Še tako teoretično in praktično koordinirano bogati učni programi so le pesek v oči; izpit pogojuje svojo logiko, svojo teorijo in prakso, kjer sta akterja še vedno dva. Torej gordijski vozal PF in spregled pomembne plati "protislovja teorija/praksa" ostaja.

Pobudnika seje, Oddelka za spremljanje in preučevanje družbenih odnosov in pojavov in sodno prakso pri Vrhovnem sodišču SR Slovenije, ter Marksistični center pri Pravni fakulteti se nista z v ime zavezano in obvezujočo vsebino garanta, da bo njuno spremljanje in preučevanje marksistično analizo, pa če hočete tega je bilo mogoče zreti in slišati na tej seji, pa vendarle, vsaj žolčni izliv študenta. Izlil je svoje zelenilo in manko marksistične klasične literature v študijskih programih. Žal pa se je v svoji nezadržni gorečnosti in žolčnosti zavzel za formalno uvedbo tega podjetja - kabinetni marksizem. Ni je klasične razširjene literature, ki bi sama po sebi naredila iz pravnikarja 80 let revolucionarja. Spomeniško vegetativni "marksizem" pa nam lahko vtaknejo v študijske programe kadar koli bomo to želeli. Izpito gospostvo bo popravljalo storjene napake v učno študijskih načrtih. Pa vseeno - na srečo je nekaj študentov, ki z lučjo ob belem dnevu iščejo marksizem na PF, žal pa je to tudi njihova nesreča - marksizem nam tiči nekje v temi!

Tudi zvenceče ime Oddelka... ne bo prineslo preučevanje družbenih odnosov in pojavov v študijske programe PF. Ilustrativno naj navedemo primer, ki dokazuje, kako globoko skušajo pedagoški delavci preseči razcepe med posameznimi strokami; eden od udeležencev se je izrazil nekako takole: mi, pravniki, že nismo tako neuki logike in politične ekonomije, da bi nas morali učiti tovariši statistiki in ekonomisti. Konflikti so nedvomno plodna tla, toda na teh plodnih tleh na PF že leta po leta ni pognalo nič obetavnega; spor "stranski/glavni" predmeti ne ugleda in ne ugleda svoje prave vsebine, še manj pa razloga, zaradi katerega se naj bi razrešil. Namesto da bi imeli študijski program, ki bi vsaj deklarativno omogočal teoretsko znanje, in arzenal metodologije za družbeno analizo in kritiko, ki je lastna vsaki družboslovni znanosti, še posebno pa pravni, katere osrednji predmet je pravna norma, se "Pravniki" prerekajo, ali je znanje 2 kg teh pravnih norm bolj teoretično kot znanje 5 kg pravnih norm druge vrste, ali celo 10 kg osnov politične ekonomije. Dejstva, da za združeno delo neuporabni in pravne obrti neuki pravniki zapuščajo fakulteto, ne bodo odpravili dodatni "stranski predmeti", niti nove usmeritve. Prav tako ni moč striti substancionalnega poznavanja marksistične teorije v en predmet. Politična ekonomija, ekonomika SFRJ in družbene finance še naprej ostajajo na stranskem tiru že prej omenjene jalove paralele, ki v diplomiranem pravniku ne najde stične točke s preostalim pozitivnim znanjem; in tako celovito, analize zmožno znanje izostane.

Delitev na klasične in nove pravne institute našega družbeno-političnega sistema, predlog uvedbe novega predmeta (teorija družbenih sredstev) in podobno ne načemjajo manko osnovnega teoretskega arzenala, katerega del bi mora študent srkati pri vsakem predmetu in ne le tu in tam (teorija države in prava, itd.)

Namesto tega pa študentje vsrkavajo pod imenom in okusom teorije drobnjak normativne arhivske gmote. Za izpit si priredijo primerno razredčene smoljave pravnih aktov, ki se zalepijo na prste in zaposlijo glavo z mislijo, kako si po izpitu kar najhitreje umiti roke in na vse pozabiti.

Obetavna seja je v svoji redkosti pozdravljena, vendar je njena obetavnost zvedenela v refleksiji že vzpostavljenih starih subjektivizmov, ki ejakulirajo v prazno nasprotovanje. Ves blišč polno zasedene tripartitne delegatske deteljice študentje - delavci - uporabniki je blebel ob misli in želji po četrtem listu. Ta četrti list, zgoraj opisani manko marksistične teoretske analize, za obstoječo deteljavo ne pomeni nič drugega kot degeneracijo.

Prisluhnil, povzel in svoje dodal M. M.

NEKAJ VZORČNIH IZRAČUNOV PODSTANARINE V LJUBLJANI:

I. Podstanarina na osebo:

v hiši stari približno 180 let, stanovanje ocenjeno s 63 točkami
stanarina za m² 7,61 din

stanarina za 15 m² 114,15 din
stanarina x 300% = podstanarina 342,30 din

v hiši stari približno 78 let, stanovanje ocenjeno s 78 točkami
stanarina za m² 9,42 din
stanarina za 15 m² 141,30 din
stanarina x 300% = podstanarina 423,90 din

v hiši stari približno 50 let, stanovanje ocenjeno s 98 točkami
stanarina za m² 11,83 din
stanarina za 15 m² 177,45 din
stanarina x 300% = podstanarina 532,35 din

V starih stanovanjskih hišah v stari Ljubljani je uporabnina skupnih prostorov minimalna, ker stanovanja nimajo kopalnic, stranišča so v večini primerov skupna ali na hodniku, zato se pri izračunu podstanarine za uporabo skupnih prostorov ne bo prišlo še 30% ampak le kakšen procent, odvisno od stanovanja do stanovanja. Prav tako nismo izračunali dodatka za boljšo opremo v višini do 15% ker menimo, da v tem predelu Ljubljane ni boljše opremljenih stanovanj, za minimalno opremljen stanovanjski prostor ali neopremljen stanovanjski prostor, ki se daje v najem pa odlok ne predvideva dodatnega plačila.

v hiši stari približno 14 let, stanovanje ocenjeno s 166 točkami (večina novejših stanovanj je takšne kvalitete, kot je to, ki nam služi za vzorčni izračun)

stanarina za m² 20,04 din
stanarina za 15 m² 300,60 din
stanarina x 300% = podstanarina 901,80 din
uporabnina za skupne prostore = podstanarina x 30% 270,54 din
dodatek za boljšo opremo = podstanarina x 15% 135,27 din
skupaj podstanarina + uporabnina skupnih prostorov + boljša oprema za 15 m² za eno osebo 1.307,61 din
podstanarina za eno osebo 676,35 din
uporabnina za skupne prostore za eno osebo 202,95 din
dodatek za boljšo opremo za eno osebo 101,45 din
Skupaj za eno osebo 980,75 din

Skupaj podstanarina za dve osebi, ki jo dobi najemodajalec za sobo s 15 m², souporaba skupnih prostorov in boljšo opremo sobe je

980,75 din x 2 osebi
1.961,50 din

Steinar Kvale: Kapitalistična blagovna produkcija in izobraževanje

UVOD H KVALEJEVI ANALIZI

Cez kratek čas bo pri „Knjižnici revolucionarne teorije“ (KRT), tj. založbi, ki jo je ustanovila UK ZSMS Ljubljana, izšla dolgo pričakovana prva knjiga. To bo knjiga v Sloveniji in Jugoslaviji neznanega norveškega marksista Steinara Kvaleja **IZPITI IN GOSPOSTVO**. Kvale je, kakor v uvodu k norveški izdaji knjige pravi sam, idejo za to delo dobil kot spraševalec pri visokosolskih izpitih psihologije v Oslu. „Izpitni postopek se mi je zdel nemetodičen in nepravilen...“ pravi in to mu je bilo dovolj, da se je lotil knjige, ki jo je v slovenščino prevedel Peter Wieser.

V Tribuni bomo v prvih treh letosnjih številkah objavili tri članke, ki so v bistvu le deli četrtega poglavja knjige, ki je naslovljeno „Kritika izpitov kot kritika kapitalizma“. Avtor sam pravi, da v tem delu dokazuje, „kako protislovja izpitnega sistema izhajajo iz protislovij materialne baze družbe“. Da je to dokazal, je moral pred tem analizirati vlogo in mesto celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema v pogojih produkcije in reprodukcije proizvodnih odnosov v kapitalistične blagovne proizvodnje. Članke, z izjemo tretjega, ki ima naslov „Izpit in socializem“, neposredno posegajo prav v to analizo in so eden zanimivejših delov knjige, ki bo s svojo slovensko izdajo korenito posegla v pogoje reforme vzgojno-izobraževalnega sistema tako, da bi marsikdo rad žrtvoval „obogatitev slovenskega kulturnega prostora“ – na to so pozvani prevajalci in izdajatelji njihovih prevodnih del – samo da bi ta spodkopavajoči „krt“ ne apravil prve krtine.

S svojo neprizanesljivo marksistično kritiko izobraževanja v pogojih razvite blagovne produkcije sega ta analiza tudi k nam, v xogojih prehodne družbe, kjer zakonitosti blagovne produkcije prav zdaj še posebej močno vtepaajo dialektiko v glavo tistim, ki so jih z birokratsko ognjevitostjo zanemarjali ali pa so si v svoji medenomlečni kadki delali celo utvare, da jih – odpravljajo. Istočasno pa je ta knjiga, ki jo iz srca priporočamo vsem dijakom, študentom in delavcem, izreden pripomoček za teoretsko in akcijsko formiranje tistih sil, za katere se reforma vzgojno-izobraževalnega sistema ni končala s sprejemom Zakona o usmerjenem izobraževanju ali s potrditvijo „mreže šol“, ampak se nadaljuje v permanentni boji subjektivnih organiziranih sil. To pa pomeni boj ob vsakem izpitu, ob vsakem ukrepu šolske in univerzitetne administracije, ob vsakem sklepu vašega učitelja ali profesorja, boj za in proti univerzi, za in proti vzgojno-izobraževalnemu sistemu. To je boj ZA SAMOUPRAVLJANJE DIJAKOV IN ŠTUDENTOV, BOJ ZA DELAVSKO SAMOUPRAVLJANJE!

Igor Bavčar

KAPITALISTIČNA IZOBRAŽEVANJE BLAGOVNA PRODUKCIJA IN

Dialektični materializem postavlja vedenje ljudi v njihovo konkretno družbenozgodovinsko situacijo razredne družbe in na njeno ekonomsko-materialno bazo. Denar je zanj samo viden izraz najosnovnejšega odnosa med ljudmi v kapitalistični družbi blagovne menjave. V redukciji ljudi na agente in nosilce blagovne menjave se skriva gospostvo človeka nad človekom.

Temeljno protislovje v kapitalistični družbi je protislovje med produktivnimi silami in produkcijskimi razmerji, med družbenim značajem dela in privatnim prilaščanjem produkcijskih sredstev. Produktivne sile in produkcijska razmerja neke družbe so podlaga za družbeno zavest. Protislovja v ekonomsko-materialni bazi določajo socialne strukture in človeško zavest in ne obratno.

„Način produkcije materialnega življenja pogojuje socialni, politični in duhovni življenjski proces sploh. Ni zavest ljudi tista, ki določa njihovo bit, temveč narobe, njihova bit določa njihovo zavest“ (MEW, zv. 13, str. 8/9, prim. ME D IV, str. 105).

Izhodiščno bazo psihologije v dialektičnem materializmu je Marx v „Ekonomsko-filozofskih rokopisih“ opisal takole:

„Vidi se, kako je zgodovina industrije in nastalo predmetno bivanje industrije odprta knjiga človeških bitnih moči, čutno dana človeška psihologija... Psihologija, za katero je ta knjiga, torej ravno čutno najbolj pričujoči, najdostopnejši del zgodovine, zaprta, ne more postati dejanska vsebinska in realna znanost.“

(MEW, dopolnilni zvezek I, str. 542-543; prim. MEIS I, str. 340-341).

Predmetno bivanje industrije je treba človeški zavesti posredovati, analiza tega posredovanja je naloga dialektično-materialistične psihologije. Protislovja v zavesti v nekem socialnem sistemu te analize zveja na ekonomsko-materialno bazo družbe. Po Sohn-Rethelu je mogoče formulirati posredovanje med razvojem industrije in človeško psihologijo takole:

„In splošna predpostavka, ki jo moramo postaviti, je, da sprememba materialnih faktorjev, lahko rečemo spremenjene stvari, v teku zgodovine povzročajo spremembo produkcijskih razmer, recimo spremenjene relacije, in sprememba relacij ima s svoje strani za posledico spremembo zavesti, spremenjene misli.“ (1970, str. 116, 1972, str. 152)

Pokazati hočemo, kako spremembe materialne baze družbe privedejo do sprememb v izobraževalnem sistemu, ki spet privedejo do sprememb zavesti. Poenostavljeno povedano: po izobraževalno-ekonomskih analizah se racionalizira izobraževalni sistem, kar spet privede do postvarele zavesti subjektov.

Sartre je kritiziral psihoanalizo, češ, da zanemarja ujetost psihičnih struktur v materialne razmere in da ne pokaže, v kakšni zvezi so protislovja v individualnem vedenju z družbenimi protislovji. Marksizmu je pri tem očital, da zanemarja problem, kako poteka posredovanje materialnih razmer s psihičnimi strukturami, kako so splošna protislovja med produktivnimi silami in produkcijskimi razmerami v neki družbi posredovane s konkretnimi časovno-zgodovinskimi konflikti neke osebe (1964).

Tak poskus je naredil Reich. V delu „Dialektični materializem in psihoanaliza“ (Dialektischer Materialismus und Psychoanalyse 1929), je skušal analizirati, kako družina posreduje vladajočo ideologijo in kako vzgoja zagotovi, da ta postane sestavni del psihičnih struktur in da se sama afektivno zasidra v značaju individuov. Reich sam je s svojimi deli dosegel, da so ga izključili tako iz Komunistične partije kot tudi iz Psihoanalitičnega društva (Psychoanalytischer Verein).

Naslednja analiza bo vsebovala kvečjemu zasnutke za dialektično-materialistično psihologijo. Predvsem ji manjkajo osnove politične ekonomije in sistematična razredna analiza. To delo se bo v glavnem nanašalo na sodobne reforme izobraževanja in na njene osnove v meščanski ekonomiji izobraževanja. To pa nikakor ne pomeni, da običajni izobraževalni sistem shaja brez ekonomsko-materialne baze. Samo, danes je ekonomski pomen izobraževanja zmeraj večji, kar se precej jasno odraža v uradnih prikazih.

Najprej pa bomo kot osnovo za razumevanje modernega izobraževanja prikazali Marxovo analizo.

Identifikacija z blagom.

Izpit je preklonpa točka med izobrazbo in delom. Označuje tako zaključek izobraževalnega procesa kot tudi vstop v poklicno življenje. Ta posredovalni značaj med izobraževanjem in opravljanjem poklica je morda eden od vzrokov za težavo, kako razložiti protislovja izpitnih zadev v nekem vse obsegajočem teoretičnem sistemu.

Tradicionalno psihometrično in pedagoško raziskovanje je razkrilo celo vrsto protislovij, ne da bi jih le približno lahko razložilo. Kritična, deloma psihoanalitična analiza izpitnega sistema je nekaj njegovih protislovij lahko razložila z njegovo gospostveno funkcijo, pri tem pa je pogrešala vse obsegajoč ekonomski in družbeni okvir za svojo kritiko, ki bi ga dajal lahko marksistični pogled. O tem pa meni Sartre:

„Današnji marksisti se brigajo samo za odrasle: če jih bereš, bi lahko mislil, da pridemo na svet tisti dan, ko zaslužimo svoj prvi lastni denar.“ (1964, str. 52)

Na psihoanalizo preneseno bi temu lahko dodali, da nas le-ta hoče prepričati, da se razvoj osebnosti konča s prvim šolskim dnevom.

Socializacija doraščajočih med prvim šolskim dnevom in prvim delovnim dnevom je tako postala teoretično slepa pega, kljub dejstvu, da doraščajoči rabijejo praviloma 10 do 20 let svojega življenja v izobraževalnih ustanovah. Sicer se ideja pedagoške in sociološke teorije šole, ki pa nimajo tiste zaobsegajoče pojasnjevalne moči, kot jo ima psihoanaliza za družino in marksizem za delovno življenje.

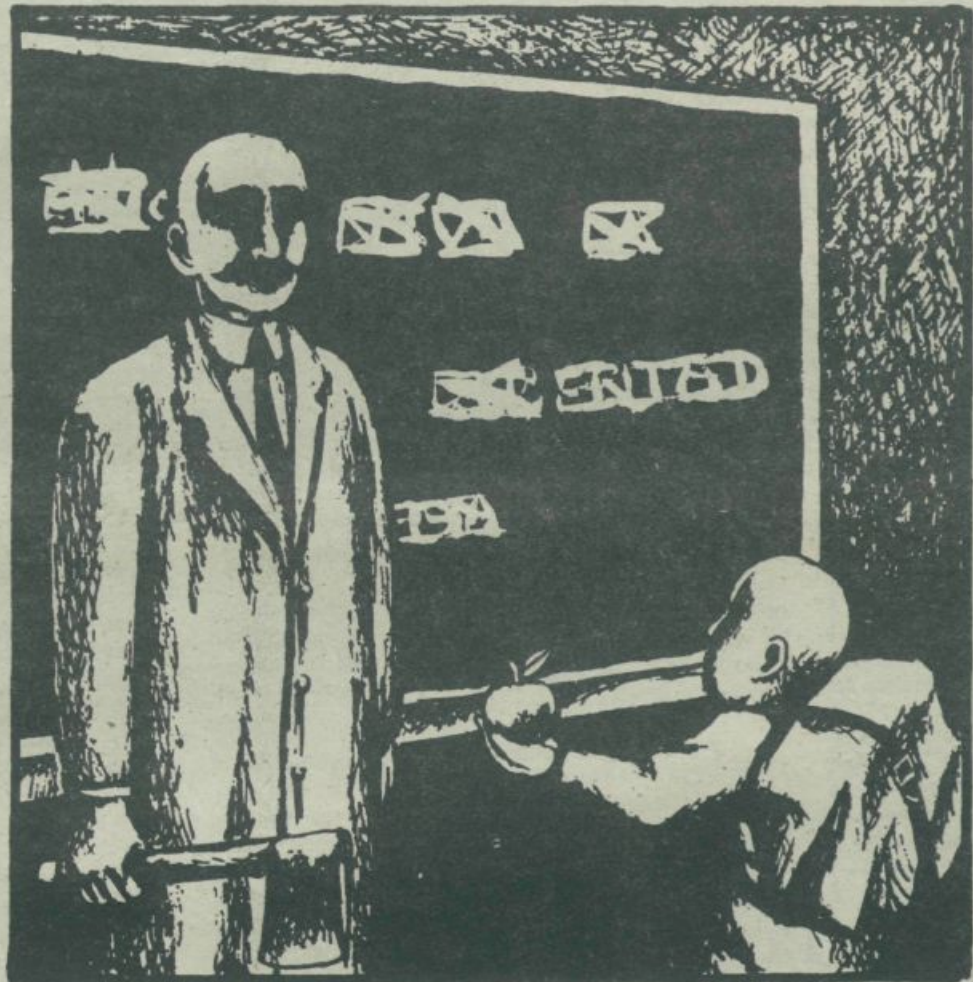
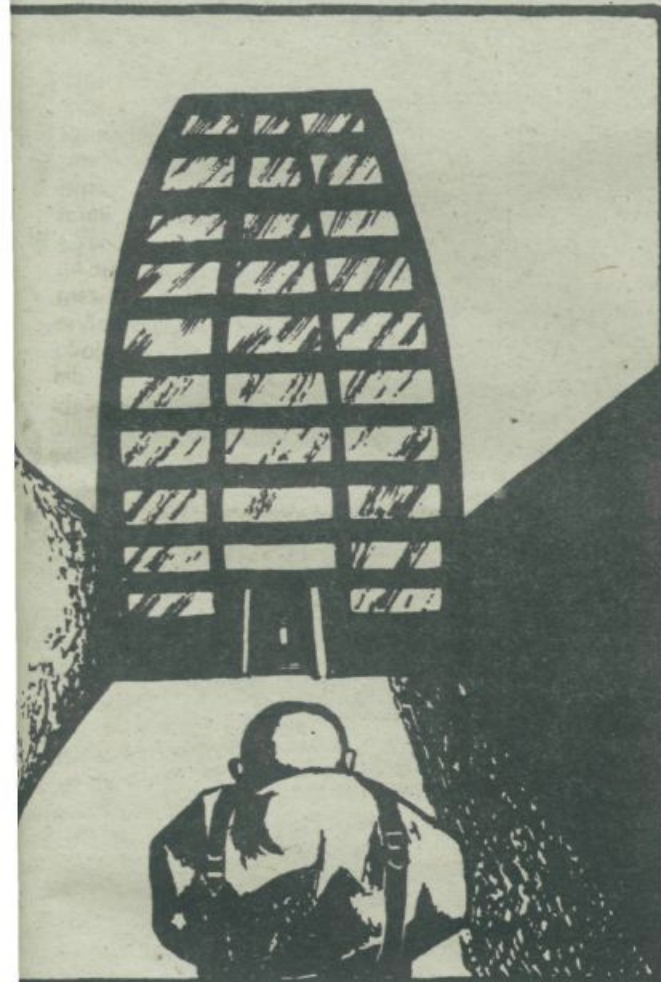
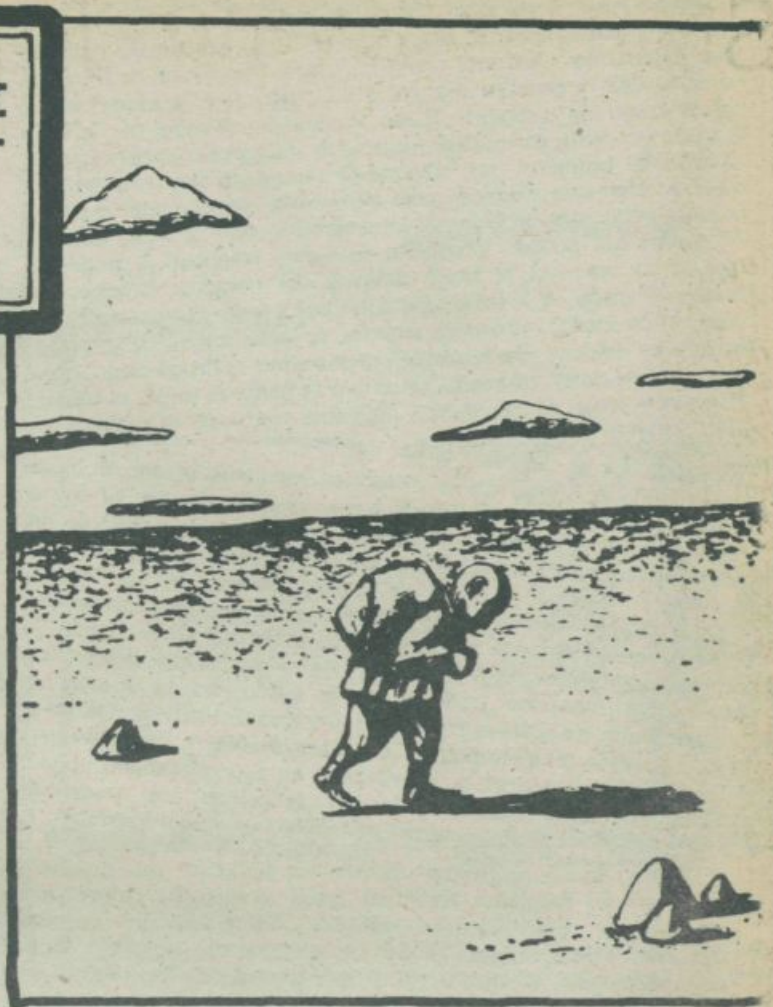
Posredovanje izobraževanja med družino in delovnim življenjem bomo sedaj analizirali s psihoanalitičnega in marksističnega vidika. Ta poskus pojmuje izpite kot kristalizacijsko jedro, na katerem je mogoče pojasniti bistvene aspekte socializacije.

Stari cerkveni običaj konfirmacije je nekaj označeval tudi prehod iz družine v delovno življenje, veljal je za zaključek verske in družinske socializacije in tudi za vstop v poklicno življenje. Ker je dobil delo samo, kdor je bil konfirmiran, je to dalo Cerki potrebni zunanji pritisk, da si je zagotovila lojalnost in identifikacijo podrejenih ji z družbenimi avtoritetami, kar je pripomoglo delovnemu življenju do uporabljive in prilagojene delovne moči.

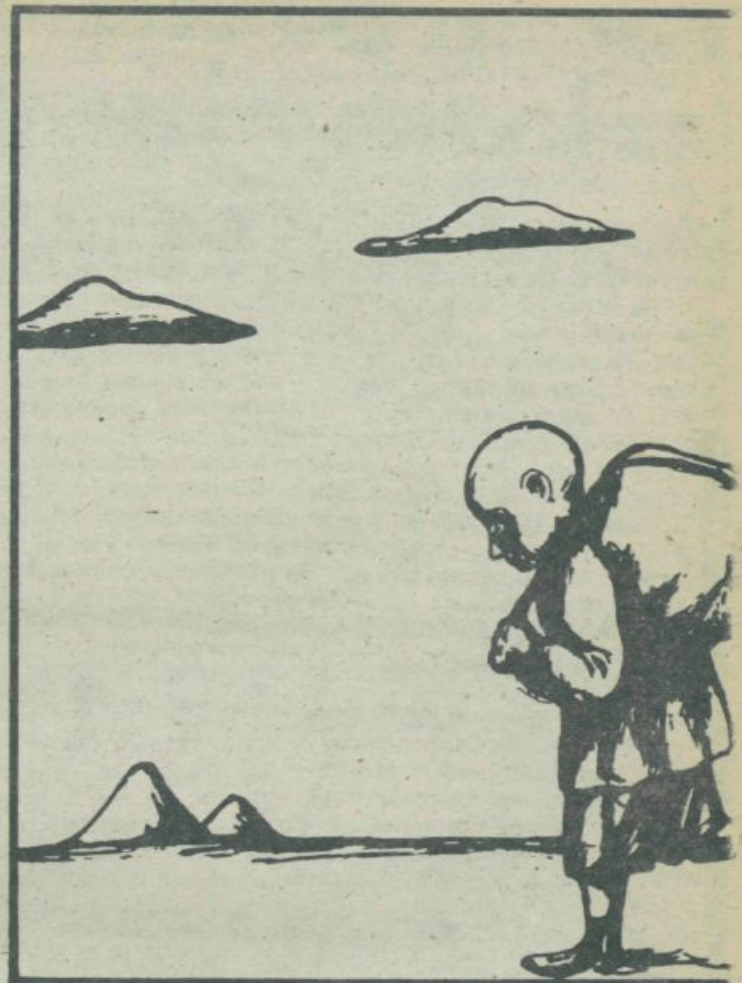
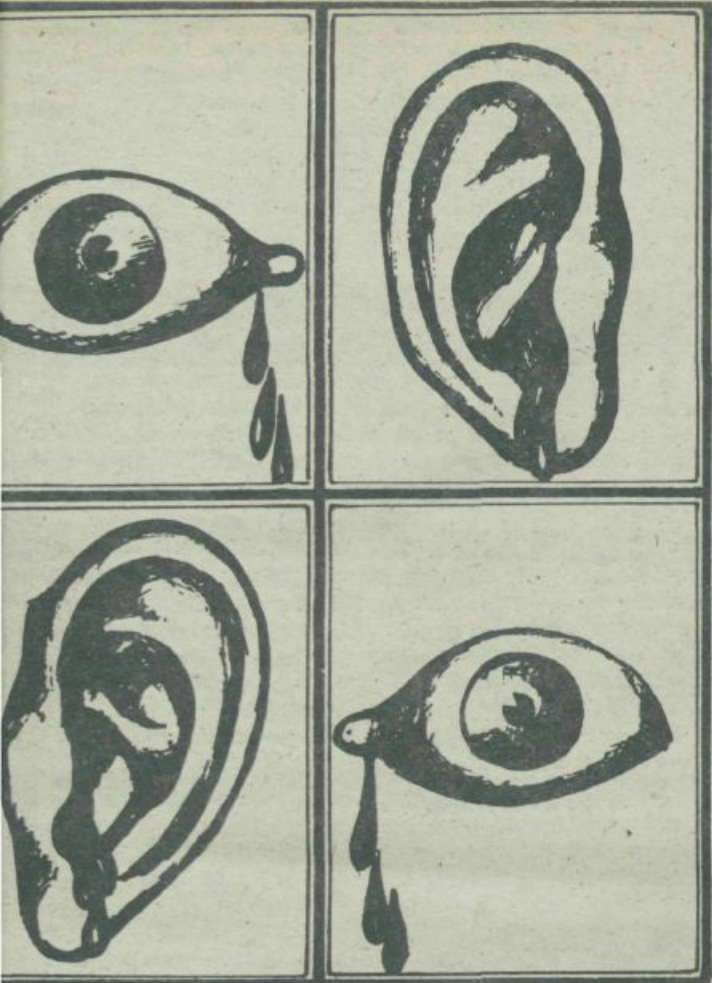
Danes je prevzel posredovanje med družinsko socializacijo in zahtevami delovnega trga izobraževalni sistem. Socializacija v družini doseže po Freudu svoj višek v ojdipovskem konfliktu, ki se razreši z dečkovno identifikacijo z očetom. Marxova analiza delovnega trga začenja pri blagovnem značaju delovne sile v kapitalizmu. Pokazati hočemo, da izpit zaključuje socializacijo bodoče delovne sile v blago in skrbi za identifikacijo z blagom.

(Nadaljevanje na 12. strani)

USMERJENO IZOBRAŽEVANJE
JOSEFHA K.

ČASOPIS ZA KRITIKO ZNANOSTI 41-42/1980

Ljubljana-Maribor 1981, 205 str., cena 30 din.

Nova številka Časopisa za kritiko znanosti je v celoti posvečena problematiki nove slovenske izdaje prvega zvezka Marxovega Kapitala. Te problematike se loteva z različnimi prijemi: najprej z natisom novega slovenskega prevoda prvih treh poglavij Kapitala I, potem s sklopom treh člankov, ki načenjajo vprašanja teoretskih predpostavk prevajanja Marxove kritike politične ekonomije ter opozarjajo na politični pomen tega prevajanja, nadalje z obsežnim intervjujem z Božidarjem Debenjakom o vprašanih izdajanih Marxovih in Engelsovih del v zgodovini mednarodnega delavskega gibanja in posebej o problemih prevajanja Kapitala v slovenščino ter končno s ponatisom polemike ob načrtovanem novem slovenskem prevodu Kapitala I v dnevnem časopisju.

Oglejmo si na kratko vsakega teh prijemov posebej.

1. Novi prevod uvodnih poglavij Kapitala I

V kratkem času, ki je pretekel od izida te številke Časopisa za kritiko znanosti seveda ni mogoče podati znanstveno utemeljene ocene oziroma kritike predloženega prevoda. To tudi ni naloga recenzenta. Branje tega prevoda in njegova primerjava s prevodom, ki je izšel pri Cankarjevi založbi leta 1961 (in ki ni več dostopen ne v „regularni“ ne v antikvarni prodaji), pa vendarle zahtevata, da se o njem izreče mnenje.

Najprej pade v oči dejstvo, da v novem prevodu ne gre le za kakšne popravke ali manjše spremembe v razmerju do prevoda iz leta 1961, temveč da gre za bistveno razlikovanje med enim in drugim prevodom. Razlike so tako velike, da stari prevod le mestoma izstopa kot razpoznavna podlaga novega, sicer pa povsem odmrne. Razlike med enim in drugim prevodom niso le v drugačnem slovenjenju gotovih terminov, marveč tudi v različnem reproduciranju Marxovega stila. Na prvi pogled se novi prevod mestoma kaže „trši“, težje razumljiv. Pri natančnejšem pregledovanju obeh prevodov in njuni primerjavi z izvirnikom pa se pokaže, da tisto, kar pri prevodu iz leta 1961 nastopa kot „razumljivost“, ni nič drugega kot ohlapnost, ki dostop do Marxove misli otežuje, ne pa olajšuje. Marxov tekst z različnimi „razvezami“ miselnih sklopov, z dodatki in mašili, pa tudi z odvzemanjem kakšnih „besed“ predstavlja v jezik vsakdanje zavesti, medtem ko novi prevod bralcu ne prizanaša z zbito in ostro dialektiko Marxove misli. Novi prevod je „nerazumljiv“ le toliko, kolikor nismo vajeni dialektično misliti. Toda samo takšen nas lahko uči dialektičnega, marksističnega razmišljanja.

Prav tako lahko opazimo v novem prevodu veliko večjo doslednost pri slovenjenju terminov, ne dogaja se več, da bi se ena in ista kategorija pojavljala v različnih slovenskih preoblikah. Vprašanje strokovne diskusije je, ali so novi prevodi „tehničnih terminov“ boljši od starih. Dejstvo je, da opisnih, deskriptivnih prevodov „tehničnih terminov“ v novem prevodu ni več. Tudi ko gre za termine, ki so filozofskega izvora, je novi prevod nedvomno močnejši.

Preprosto je treba ugotoviti, da je med prevodi nedvomno preteklo 20 let razvoja marksistične misli pri nas in v svetu. Vsakomur, ki temu razvoju sledi, je znano, da je danes na voljo zelo obsežna literatura o Marxovi kritiki politične ekonomije in Kapitalu še posebej, medtem ko je pred dvema desetletjema ni bilo skoraj nič. Mislimo si lahko, da so avtorji novega prevoda to prednost znali izrabiti.

Ob prevodu, ki ga prinaša Časopis za kritiko znanosti, je treba omeniti še to, da prinaša v opombah variante med drugo in prvo nemško izdajo kapitala kar je dragocen študijski material.

2. Članki o aktualnosti kritike politične ekonomije so vsi praktično naravnani. Vsak na svoj način prispeva v razkrivanju teoretskih predpostavk prevajanja Marxove kritike politične ekonomije, vsem pa je skupno, da vztrajajo pri teoretskem pristopu k dani problematiki, prav tako pa, da zavračajo in vulgarno ekonomijo in vulgarno filozofijo, ekonomsko in filozofsko obliko meščanske zavesti. Če prav razumemo, je s tem zavrnjen občutek, da gre za nekakšno novo (Debenjakovo) „filozofsko šolo“.

Lev Kreft v članku K nastanku kritike politične ekonomije uvaja svež pristop k razumevanju in interpretaciji Marxovih Ekonomsko filozofskih rokopisov iz leta 1844. Ko pokaže, da so ti spisi moment v procesu oblikovanja kritike politične ekonomije, na koncu katerega stoji Kapital ter z razumevanjem kritike politične ekonomije kot dejanske „hrbitenice ene same znanosti“, se odpre nov pogled na vprašanje Marxove terminologije. Ker je oblikovanje kritike politične ekonomije prevladovanje tako nekritičnega pozitivizma nacionalne ekonomije kot nekritičnega idealizma (in tudi pozitivizma) filozofije, je po Kreftu že v tej fazi Marxovega razvoja „nemogoče ločiti filozofske pojme od pojmov politične ekonomije.“

časopis za kritiko znanosti

Karl Marx: Kapital I; Prvo, drugo in tretje poglavje / K zgodovini kritike politične eko- nomije / Polemika ob novem prevodu »Ka- pitala«

41,42 / 1980

UDK 3

Teoretsko in terminološko razmerje Marxovega „Kapitala“ do Heglove logike je naslov članka Lea Sešerka, v katerem dokazuje, da so terminološki problemi, povezani z Marxovim Kapitalom resljivi samo na teoretskem terenu. Ko pokaže, kako je revizionistična kritika Marxove teorije vrednosti vedno napadala njeno revolucionarno vsebino tako, da je hkrati napadala zvezo Marxovega dela s predhodnimi teorijami (Bernstein je posebej atakiral na „hegeljansko metafiziko“ pri Marxu), zaključuje, da Heglova logika sicer ni ključ, ki bi avtomatsko razrešil vse teoretske in terminološke probleme Kapitala da pa je prav Heglova Logika „tisti spis, ki v reševanju detaljnih terminoloških in teoretičnih problemov presega po pomenu vse druge, tudi spise Ricarda in Smitha“. Vsako omejevanje raziskovanja Marxovega Kapitala „zgolj v meje znanosti ‚politična ekonomija‘, nadaljuje Sešerko, pripelje do likvidacije revolucionarnosti Marxovega dela.

Članek Tomaža Mastnaka Strašilo heglovstva in novi prevod Kapitala se loteva problematike, ki je pri vprašanju novega slovenskega prevoda Kapitala očitno med najbolj perečimi. Kolikor lahko vidimo, je eden centralnih, če ne rečemo povzemajočih očitkov nasprotnikov novega prevoda, da ta po vsej sili išče v Kapitalu za vsako besedo kakšno „heglvsko skrivnost“ ter s tem to Marxovo delo revidira. Iz zgodovine marksizma vemo, da so cele generacije marksistov, solane v tradiciji marksizma II. internacionale in stalinizma, videle v Kapitalu „ekonomsko delo“, zato je razumljivo, da negiranje takšne interpretacije Kapitala vidijo kot neposreden napad na Kapital sam. Mastnak skuša na temelju Marxovih in Engelsovih tekstov, predvsem njune korespondence, pokazati, da je rekonstrukcija heglvske terminologije nujna za revolucionarno

branje Kapitala. Pri tem ne gre za „filozofikacijo“ Kapitala – dovolj zgovorno je dokumentirano, kaj Hegel in kaj heglovstvo pomenita v celotnem kontekstu Marxovega in Engelsovega dela pač pa za njuno predpostavko zgodovinskomaterialističnega študija tako Marxa kot Hegla, kritičnega in revolucionarnega pojmovanja Marxove dialektike. Iz članka tudi razberemo, da avtor vidi ob vprašanih, ki se postavljajo ob novem prevodu Kapitala teoretski spopad v slovenskem marksizmu ter nakazuje politično razsežje tega spopada.

3. Intervju z Božidarjem Debenjakom. Intervju nam najprej razgane skrivnost, da se pripravlja slovenska izdaja zbranih del Marxa in Engelsa. Žal pa verjetno ni odvisno od tega intervjuja, kdaj se bodo pojavili prvi zvezki od načrtovanih 55. Ker je to sklep VIII. kongresa ZKS, lahko upamo, da ni eden izmed tistih sklepov ki se ne uresničujejo.

V nadaljevanju intervjuja beremo izredno zanimivo zgodovino publiciranja Marxovih in Engelsovih spisov, ki sega od prvih izdaj še v prejšnjem stoletju, pretresa usodo prve izdaje celokupnih del klasičnega marksizma pod stalinizmom ter se zaključuje z razmišljanji o novi izdaji celokupnih Marxovih in Engelsovih spisov (nova MEGA), ki so jo začeli publicirati v začetku 70. let v Berlinu in naj bi dosegla 100 zvezkov, pripravljenih po načelih znanstvene, zgodovinsko kritične izdaje.

Do problematike novega slovenskega prevoda Kapitala nas intervju pripelje skozi zgodovino prevajanja del Marxa in Engelsa v slovenščino. Reči je treba, da šele v tej zgodovinski perspektivi zagledamo dana vprašanja v vseh razsežnostih.

Kolikor je znano piscu te recenzije, je ta intervju prvi tekst pri nas, ki nas seznanja s to problematiko, s tem momentom zgodovine delavskega gibanja, tako da je že samo s tega vidika vreden branja.

4. Polemika ob novem prevodu Kapitala. V tem, zadnjem sklopu nove številke Časopisa za kritiko znanosti je ponatisnjena celotna polemika ob novem prevodu Kapitala, ki je potekala v Delu od junija 1980, ko jo je sprožil Stane Krašovec, do januarja 1981, ko se je drugič oglašil France Klopčič. O tej polemiki si lahko vsakdo ustvari svoje mnenje, zato je recenzija ne bo povzemala. Omeniti pa je treba povsem zadnji članek, Truplo na Ekonomski fakulteti, ponatisjen iz glasila študentov ljubljanske Ekonomske fakultete Borisa Kidriča, iz katerega izvemo, da študentje na tej visokošolski ustanovi zahtevajo, naj se Kapital, Marxov Kapital, uporablja v študijskem procesu. Preprost logični sklep nam torej pove, da se zdaj ne uporablja, kar pokaže v precej čudni luči vrsto argumentov zagovornikov starega prevoda.

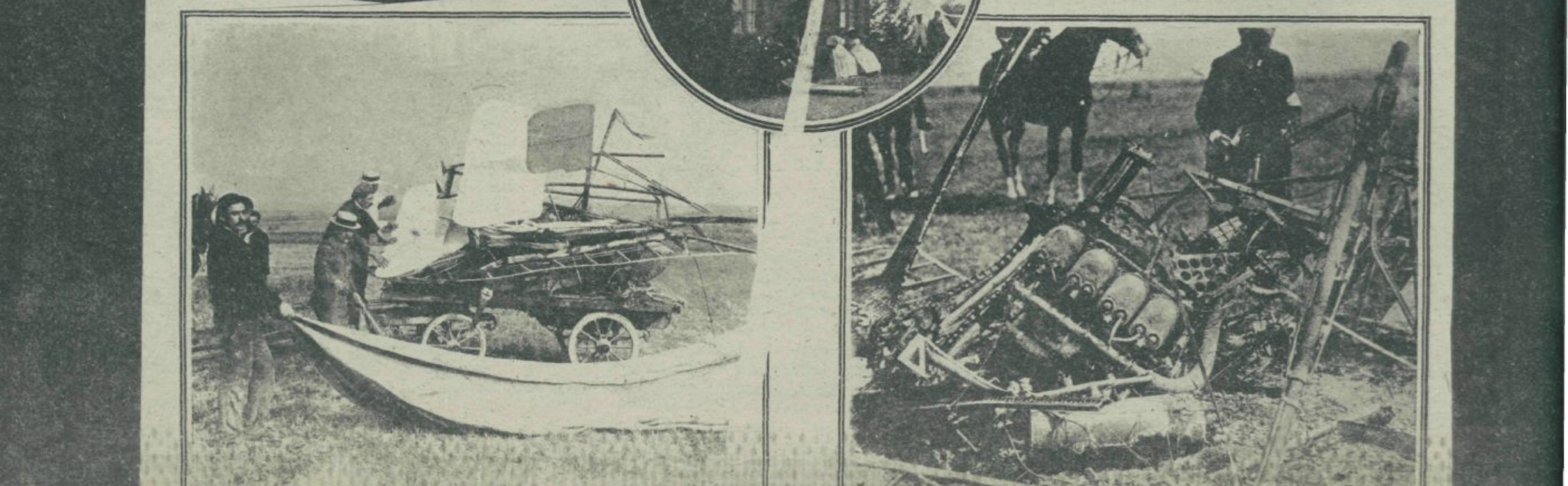
Na kongresu je treba opozoriti, da je Časopis za kritiko znanosti s pričujočo številko končno prešel v normalen tisk in postal s tem normalno berljiv. Izšel je tudi v novi zunanji opremi, ki jo velja posebej pohvaliti. Manj hvalisa vreden je stavek novega prevoda Kapitala, objavljenega v tej številki. Razlagamo si ga s težavami, ki so nastale s prehodom na nov tisk, in pričakujemo, da bodo te stvari že v naslednji številki urejene.

Druga pripomba se nanaša na prevod odlomka iz Engelsovega članka Kako naj se Marxa ne prevaja na strani 7: ali ne bi bilo mogoče prevesti in objaviti integralnega teksta?

Za sklep pa naslednje: Novi prevod Kapitala, ki ga predlaga Časopis za kritiko znanosti, in ves material, ki probleme tega prevoda osvetljuje, gotovo niso zadnja beseda v tej zadevi. Nasprotno, pričakovati je treba reakcije, nadaljnje polemike, diskusije, konfrontacije. Želimo le, da bi bile tokrat na drugačnem nivoju od tistega, ki ga je začrtal Krašovec prispevek v Delu, in da bi prispevale k pospešitvi, ne pa k blokiranju priprave novega slovenskega prevoda celotnega Kapitala, za katerega ne bi škodilo, če bi ga dobili tudi v knjižni obliki. Vendar ne ponatisa izdaje iz leta 1961: prva tri poglavja Kapitala, ki jih objavlja Časopis za kritiko znanosti št. 41-42, v povsem novem prevodu... so natisnjena zato, da bo mogoča razprava o teoretskem nivoju prevoda, ki je danes že mogoč in ki je v dejanski teoriji zato tudi minimalni kriterij, od katerega naprej je mogoče iti, pod katerega pa ni mogoče pasti, če nočemo zapustiti terena teorije“ (Uvod, stran 5).

Zasluga novega Časopisa za kritiko znanosti je torej, da znova odpira in zahteva razpravo o novem slovenskem prevodu Kapitala in da postavlja hkrati kriterije za to razpravo.

M.L.

MALI STALIN

Z VELIKIMI

AMBICIJAMI

ENVER HOXHA
(Mali Stalin z velikimi ambicijami)

Enver Hoxha ni neumen človek, kot bi ga nekateri radi prikazali. Toliko manj bi zanj trdili, da je neumen politik. Ve, da zanj pomeni oblast politično in osebno usodo, zato se je držal kot pijanec plota, toda pijanec, ki je slep. In kdor se v njegovem kurniku tudi ne drži plota ter morda zakliče: „Vidim!“, ne dokonča živ svoje besede.

Septembra 1978 je Hoxha dejal: „Mi smo proti decentralizaciji socialističnega gospodarstva in vodimo nepomirljiv boj prot. revizionistični kapitalistični teoriji samoupravljanja, ki so jo titoizem in njegovi prijatelji preko izdajalcev Becirja Balukuja, Abdila Kelezija, Koce Teodosija in drugih skušali naskrivaj uresničiti pri nas.“ Z besedami „decentralizacija socialističnega gospodarstva“ je zanj odkrita resnica o samoupravljanju, samoupravljanje pa je odkrita resnica o njem samem, tako kot je politično-ekonomski položaj Albancev na Kosovu resnica politično-ekonomskega položaja Albancev v Albaniji. Še enkrat se potrjuje znana stvar, da je notranja politika vedno v funkciji zunanje politike in obratno. Poglejmo si najprej malo поблиže zgodovino notranje politike imena Enver Hoxha.

Ko se je 2. svetovna vojna prevesila v drugo polovico in je bil odpor proti okupatorju še vedno pičel, se že takratni generalni sekretar I. 1941 ustanovljene KP Albanije Enver Hoxha obrne za pomoč Vrhovnemu štabu NOVJ in jo tudi dobi. Jugoslavija prva prizna Hoxhino vladu, ustanovljeno oktobra 1944, ker hoče, da postane Albanija neodvisen mednarodni subjekt, ne pa, kot prej, drobiž v igri velesil. Med državama se spleta tesne vezi: pogodba o skupnem planiranju, carinska unija, skupna valuta, Albanija dobiva ekonomsko in vojaško pomoč.

Kardelj pravi v Socializmu in vojni: „Vsakdo ve, da leformacije, napake in prodori raznih negativnih tendenc niso le pojavi, ki spremljajo notranji razvoj mlade družbe na socialistični poti, ampak se lahko pojavijo tudi v zunanji politiki socialistične ležele, zlasti v odnosih med narodi takrat, kadar niti ozkosrčni nacionalizem niti velikodržavni hegemonizem še nista preživela pojava.“ Prvič se je to zgodilo 1948. leta ob Resoluciji Informbiroja. Enver Hoxha je hitro ošinil prst, da bi ugotovil, od kje piha veter, in modro-bele-rdeče sodelovanje zamenjal za rdeče z veliko Stalinovo sliko v ozadju. Objektivno je bil ta preobrat pogojen z obuditvijo romantičnega nacionalizma v Albaniji kot reakciji na nezaupanje do jugoslovanske politike (ne smemo pozabiti na sedemletno okupacijo 1914-1920 večjega dela Albanije s Tirano s strani srbske vojske, delno opravičeno zaradi umika pred Centralnimi silami proti Krfu, delno ne zaradi stalnih pretenzij srbske buržoazije po „srbskem morju“, in tudi stalno vmešavanje jugoslovanske kraljevske vlade v notranje zadeve mlade republike oz. kraljevine), kot beg pod okrilje močnejšega, ki „z niganjem prsta spreminja vlade“, in predvsem kot beg pod okrilje „prijatelja“, ki je veliko dlje in ki je ekonomsko daleč močnejši. Subjektivno pa je Enver Hoxha potreboval dobre izgovore, da je

lanke v miru spravljaj svoje nasprotnike v ozkem birokratskem krogu, ki ga je zbral okoli sebe, ali pa tiste, ki so s svojim zavzemanjem za naprednejša ideološka stališča metali preveč sence na njegovo vzvišeno neomadeževanost.

Stalin mu je večkrat požugal s prstom, češ „Lasalle je imel prav, ko je dejal, da se stranka utrjuje s tem, da se čisti“, in on je globoko spoštoval to pravilo: na tisoče komunistov je končalo v koncentracijskih taboriščih ali pa jih je enostavno kratkoma postavil pred puške. Oba, Veliki in Mali Stalin, „se... omejujeta na to, da marksizem priznavata na zunan in da ga svečano razglašata. Ker se ne znata ali nočeta poglobiti v bistvo marksizma, ker ga ne znata ali nočeta uresničevati, spreminjata žive in revolucionarne teze marksizma v mrtve formule, ki ne povedo ničesar. Njuna dejavnost ne temelji na izkušnjah in rezultatih praktičnega dela, temveč na citatih iz Marxa. Navodil in smernic ne črpata iz analize žive stvarnosti, temveč iz analogij in zgodovinskih paralel. Protislovje med besedo in dejanjem, to je osnovna bolezen...“ Kot da sta poznala svojo bolezen in si jo napisala na kožo, zvenijo stavki iz Stalinovega teksta O Leninu in leninizmu, ki jih je Hoxha rad poudarjal. Ali pa neverjetna Stalinova kritika, ki se bere tudi kot samokritika: „Teoretiki in voditelji strank, ki poznajo zgodovino narodov, in so zgodovinsko revolucij preštudirali od konca do kraja, bolehalo včasih za neko nespodobno boleznijo. Ta bolezen se imenuje strah pred množicami, nezaupanje v ustvarjalne sposobnosti množic. Na tej podlagi se pomaja včasih nekak aristokratizem voditeljev v odnosu do množic... Želja, igrati vlogo guvernerja, ki bi rada učila množice iz bukvic, sama pa se noče učiti od množic...“ Mali Stalin se je seveda odlikoval kot odlični plagiator. Ustvarjal je centralizirani birokratski aparat, le-ta pa je ustvarjal njega kot center centraliziranega birokratskega odločanja.

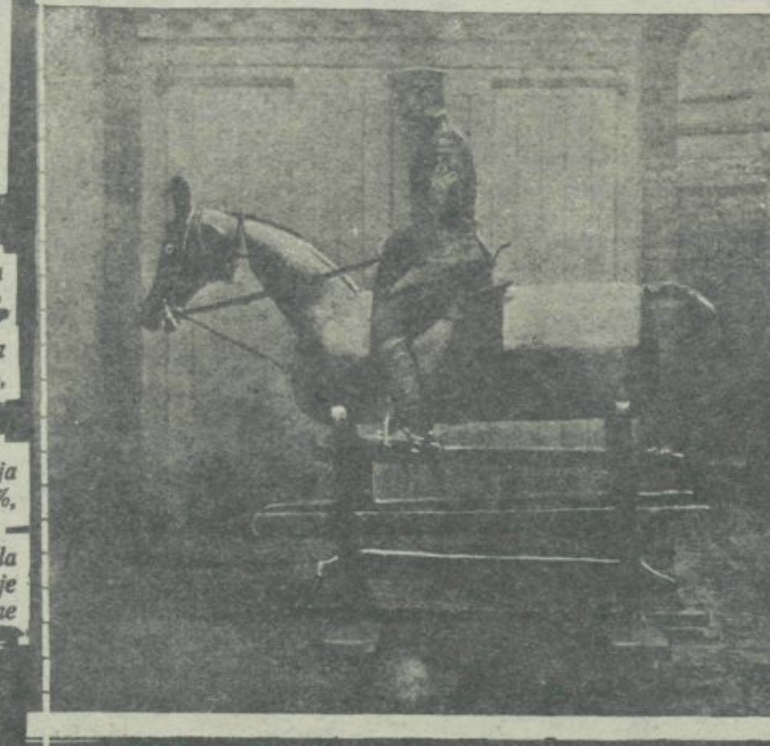
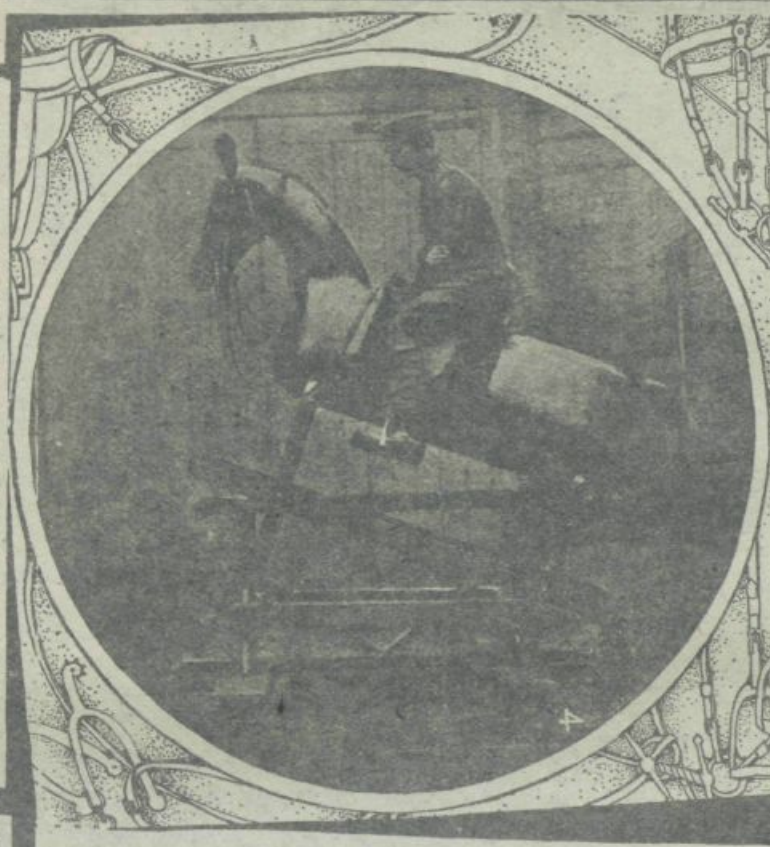
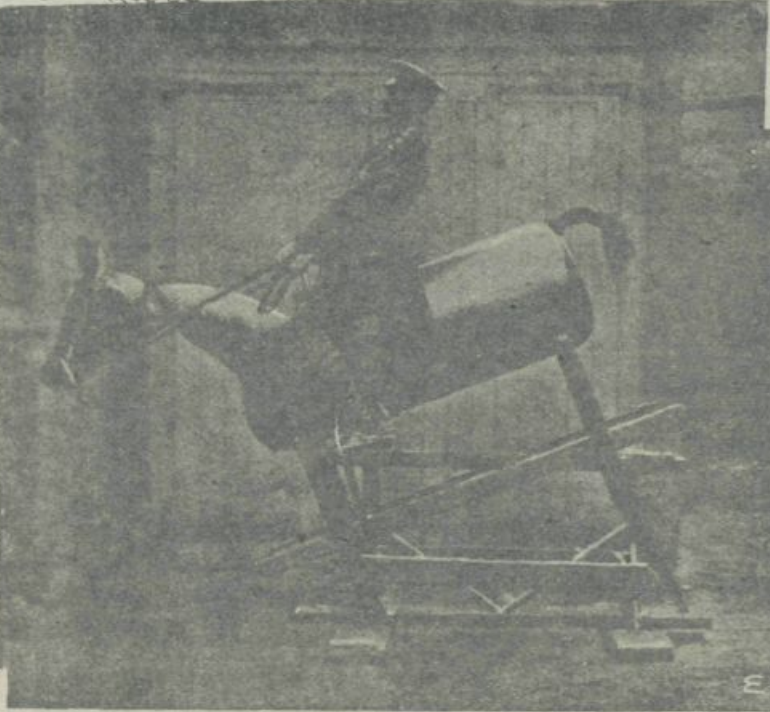
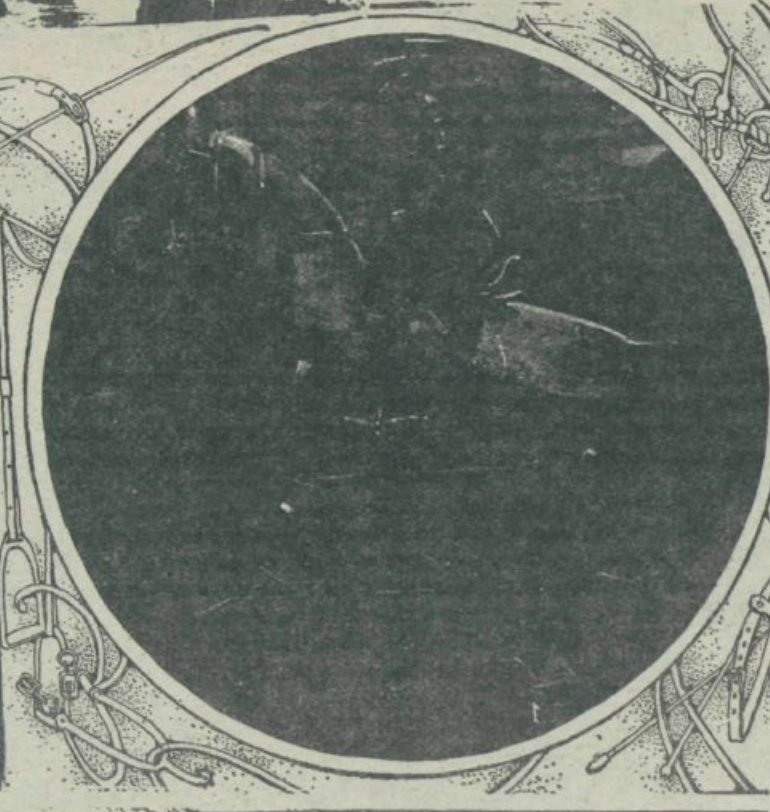
Po Stalinovi smrti se v Sovjetski zvezi prične proces destalinizacije, Sovjetska zveza in Jugoslavija zopet navežeta stike. Enver Hoxha se zboji dehoxhizacije, že drugič se sreča z resnico o sebi in svoji deželi - z Jugoslavijo; zato izkoristi spor „o obrambi marxizma-leninizma“, ki v 60. letih divja med socialističnima velikanoma in zbeži še dlje - Hoxhina barva postane rumena in pozneje je pokazal, da je lahko zaradi njega tudi zelena ali črna z mrtvaškimi glavami, le da je proti-jugoslovanska, kajti protijugoslovanstvo je srž njega samega.

Albanija se v teh letih vse bolj navezuje na kitajsko pomoč in kredite. Poglejmo zgornje podatke o razvoju menjave za leto 1964.

- izvoz: Kitajska sodeluje s 40 %, ČSSR 19 %, DR Nemčija 10 %, Poljska 9,7 %, Romunija 4 %, Italija 2,8 % Madžarska 2,7 %, Kuba 1,1 % itd.;

- uvoz: Kitajska sodeluje s 63 %, ČSSR 9,6 %, DR Nemčija 6,2 %, Poljska 5,9 % Italija 3 %, Romunija 2,4 %, Madžarska 2,3 %, Kuba 1 % itd.

V letih 1964 in 1965 je Albanija 55 % celotne trgovine razvijala s Kitajsko, z deželami „realnega socializma“ pa 35 %. Ker pa je sodelovanje z drugimi deželami slabo, je na dlani, da to ne spodbuja notranjega ekonomskega razvoja.

Po Mao-Ze-Dongovi smrti I. 1976 se farsa ponovi. Tudi Kitajska ubere po obračunu z „bando četverice“ hitrejšo pot razvoja, tudi Kitajska kot pred 20 leti SZ normalizira državne in partijske odnose z Jugoslavijo. Se tretjič se Enver Hoxha vrne na svoje izhodišče in da si reši glavo, še tretjič napravi salto mortale: prekine vse odnose s Kitajsko, Stalinovo vizijo: „Tako se bo v nadaljnjem razvoju mednarodne revolucije oblikovalo dvoje svetovnih središč: socialistično središče, ki bo pritegovalo dežele, težeče k socializmu, in kapitalistično središče, ki bo pritegovalo dežele, težeče h kapitalizmu. Boj teh dveh središč za obvladanje svetovnega gospodarstva bo odločil usodo kapitalizma in komunizma na vsem svetu,“ pa obmil, misleč, v svojo korist tako, da je proglasil Albanijo za edino socialistično državo, za edini obrambni okop nepotvorjenega marksizma-leninizma v svetovnem kaos revizionizma in kapitalizma. Albanija je iz notranjepolitičnih potreb in interesov Enverja Hoxhe in njegovih trabantov ostala izolirana kot v inkubatorju, sama proti vsakemu in vsem:

„Albanija je dežela, ki z lastnimi močmi gradi socializem in ki se želi - kot temu pravimo mi Albanci - kuhati samo v lastnem soku,“ govori Hoxha. Poln oporekanja vsemu, poln togih dogm, slep za družbeno-ekonomske zakonitosti in mednarodna gibanja, umetnik v slepljenju in propagandi a la „okoli nas je še bolj črno“, fabrikant mitov in mistifikacij o obkoljenosti s sovražniki, o domnevnem strahu za nacionalni obstoj Albancev, avanturist, ki zase žrtvuje vse okoli sebe - to je dejansko Enverja Hoxhe, kot je dejansko izza okopov nepotvorjenega marksizma-leninizma nizek standard, uravnilovka brez sledu o kakršnem koli stimuliranju ali nagrajevanju po delu, prisilno naseljevanje vasi s kontinuiranim pritiskom na mlade ljudi, na študente, prisilno spreminjanje imen in priimkov, ki nimajo „zdrave politične ideološke in moralne vsebine“, rušenje cerkev in džamij, s katerimi birokratske butice mislijo odpraviti religijo, ne da bi bili za to stopnjo dovolj razviti družbeno-ekonomski temelji. Tak je raj na zemlji, ki ga nam obeta Enver Hoxha.

V birokratskih vrhovih v tej stiski prihaja do posameznih „pomlad“, kot npr. nestrinjanja z zapiranjem gospodarstva, za večje sodelovanje, za svobodo umetniškega ustvarjanja, toda te cvetke hitro končajo v čistkah ali v koncentracijskih taboriščih. Da se brezizhodne slepe ulice prekrijejo s plaščem enotnosti, je potrebno najti zunanega sovražnika. Ni potrebno posebej razglabljati, da so našli tarčo v jugoslovanskem samoupravnem

sistemu. Oktobra 1978 je članica CK Albanske partije dela Fikreta Shehu dejala: „Nevarnost jugoslovanskega revizionizma je v tem, da nudi antimarksistične in protisocialistične ideje in prakso vsem oportunistom... Pravzaprav so vsi drugi sodobni revizionisti od hruščevskih do kitajskih našli in še najdejo navdih v oportunistični struji jugoslovanskega revizionizma in mnogi revizionistični glavarji so ocenili samoupravni sistem kot preverjeni socialistični model.“

S svojo neuvrščeno politiko jugoslovanski revizionisti najbolje igrajo vlogo agenture ameriškega imperializma...“ Vendar to Enverju Hoxhi ni bilo dovolj. Trenutek resnice, ko bo moral pomagati računati izmučeno deželo, pred prevaranim ljudstvom in preslepljenim delavskim razredom, se je preveč približal. Iz zaprašenih aktov je na dan zvito privlekel svoje staro preizkušeno sredstvo, ki mu je takrat, ko je že mislil, da je po njem, vedno pomagalo in odvrnilo pozornost ljudstva od domačih žgočih ran nazven: velikoalbanski nacionalizem. Iz njegovih trobil, radja Tirane in partijskega glasila Zeri i populit, se je vsula povodenj: o diskriminaciji in podrejenem položaju albanske narodnosti, ki naj bi bila žrtveno jagnje nacionalnega mira v jugoslovanski federaciji, o obravnavanju Albancev kot nižje rase, o velikosrbski birokraciji in slovensko-hrvaški buržoaziji, ki izvajajo apartheid nad albansko narodnostjo. Ker je Enver Hoxha vedel, da z vsi to kramo ne bo dosegel prav ničesar, se je vrgel v infiltracijo svojih agentur, ki so se skrivale pod domnevnim kulturnim sodelovanjem, interfakultetno izmenjavo in izkoriščal odkrita razredna protislovja, ki so njuna na tej stopnji razvoja jugoslovanske družbe. V svojem obupnem reševanju lastne kože je končno izgubil kakršnokoli mero svojega čistega marksizma-leninizma, ki ga je tako gromovniško proklamiral, se povezal z raznoraznimi fašističnimi, balističnimi in antikomunističnimi skupinami po Evropi in daljal popolno podporo in pomoč kosovskim iredentistom.

Kar Enver Hoxha počne, počne zaradi nujnosti, katere nujnost je on sam in odnosi, ki jih je zgradil, in tako kot počne, mora početi. Ne more drugače. Zvija se v zadnjih zdihljajih in besno mlati vse okoli sebe. Prihaja njegov čas resnice, ko se bo moral spogledati iz oči v oči z zgodovino, zgodovina pa ga bo v svojem valjenju pustila v prvem mrtvem rokavu. Albanski delavski razred „si je izbojeval samo bojišče za svojo revolucionarno osvoboditev, nikakor pa še ne te osvoboditve same.“

Pred seboj ima še dolg, ogorčen boj proti lastni birokraciji, ki vlada v njegovem imenu in razpolaga s presežno vrednostjo, delavca pa prisiljuje v mezno odvisnost, ki je na las podobna tisti v kapitalizmu. Toda delavski razred je nepremagljiv. Nepremagljiv zato, ker je njegova eksistenca pogoj za eksistenca birokracije. In Enver Hoxha vse to ve.

Milan Balažič

Literatura:
Enver Hoxha: Revolution in Chile
E. Kardelj: Socializem in vojna
Avgustin Lah: Naše sosedne države
Karl Marx: Židovsko vprašanje
Karl Marx: Razredni boji v Franciji 1848-1850
J.V. Stalin: O Leninu in leninizmu
Janez Stanič: Razpotja komunizma

Gibanje v zahodnem Berlinu

na poti v Berlin

Pot me je čisto slučajno zanesla v Berlin. Štopala sem na Švedsko, ko sem na štoplacu v Nürnbergu izvedela, kaj se pravzaprav dogaja v Berlinu. Scena me je zamikala in s tipom, ki me je navdušil, sva se odločila, da štopava skupaj. Zaradi množice štoparjev sva se odločila za daljšo pot skozi Braunschweig.

Prešli smo BDR carino in se znašli pred množico žarometov, ki so razsvetljevali visoko žičnato ograjo in razgledne stolpe, kjer so stražili brezizrazni stražarji. Že lani, na češki meji, sem bila presenečena, toda

sprejem v DDR mi je zaprl sapo. Buljila sem ven in nisem mogla verjeti, da še lahko nekje obstaja takšen nor sistem. Cariniki so potem še vsakega posebej osvetlili, da bi se prepričali, če so osebe iste kot priča pasport. Potem smo čakali lep čas na list, ki je nekakšna viza in garancija, da boš peljal le po tranzitni cesti in ne boš zavil s ceste. Mislija sem, da bo vsa cesta ograjena z žico, toda na moje začudenje je bila ograjena le še kakšen kilometer od meje.

Torej ni problem zaviti s ceste? sem vprašala prijatelje, ki so mi pojasnili, da dobiš tudi dve leti zapora, če te policija najde brez dovoljenja na drugi strani.

Ni mi bilo povsem jasno, kje so vsi ti policaji, dokler nas ni spat. Ustavili smo se na parkplacu in se porazgubili po grmovju. Komaj smo se usadili v avto, že nas je ustavil policijski avto. Zopet smo morali pokazati pasporte in ponovno so nas osvetljevali z baterijami, če se ni slučajno v avto vtrihotal kakšen vzhodnonemški državljani. Resnično so obsedeni. Toda

ne zastoj, so mi povedali prijatelji. Veliko vzhodnonemških državljanov si namreč želi priti v Zahodno Nemčijo, toda ker je po legalni poti to zelo težko, poskušajo na razne ilegalne načine preiti mejo. Na tem področju deluje prava mafija, ki zaračuna pravažajo v letalih, ki letijo pod radarji, posebno pripravljenih avtomobilih ali tovornjakih itd. Begunci veliko tvevajo, se pa najbrž izplača.

Berlin, ti noro mesto
Ko smo prišli čez tri ure zopet do meje z Berlinom, se je scena z vzhodnonemškimi cariniki ponovila, toda zdelo se mi je že čisto normalno, kot se to zdi Berlinčanom, ki se redno prevažajo po tej cesti, če potujejo v BRD. Po mučni vožnji smo bili končno v Berlinu. Pričakovala sem moderno velempirijo in še več betona, toda Berlin ima tudi reke, jezera, hribe, travnike, gozdove.

Berlinu

Na potsdamski konferenci l. 1945 so Berlin razdelili na Vzhodni in Zahodni Berlin, tj. na sovjetsko in ameriško-anglo-francosko okupacijsko cono. Zahodni Berlin meri 481 kv.km in ima nekaj več kot dva milijona prebivalcev.

Ze zaradi svoje pozicije je Berlin nekaj posebnega in tudi življenje v tem mestu je resnično nekaj posebnega. Berlin je kot otok, kateremu so zahodne države nudile ves blišč in bedo današnje civilizacije. Je realna

slika stanja, kam vodi establishment in njegov kodeks vrednot. In tu se ne smemo distancirati od Berlina, kot predstavnika kapitalistične družbe, saj je Berlin paradoks stanja celotne današnje družbe in njene miselnosti.

V Zahodnem Berlinu si lahko privoščite kengurjevo meso ali levji rep, v Schönebergu si lahko izberete kurbo z zelenimi lasmi in rdečimi očmi, lahko si nabavite hašiš kot drugje po svetu, nad fiksarsko sceno pa boste nekoliko razočarani, če ste prebrali knjigo Christiane F., saj se na postaji Zoo ogledujejo le še turisti in ugotavljajo, kdo izmed njih spada v to dno družbene lestvice.

V Vzhodnem Berlinu pa se je Rajc sprehajal z veliko, sočno breskvo v roki in nek starejši par ga je vprašal, kje je vendar kupil tako veliko breskev. V Zahodnem Berlinu, se je glasil odgovor. Vzljubila sem Z. Berlin, ker tako odkrito kaže absurd našega razvoja. Dal mi je misliti...

Gibanje hausbesetzerjev
Hajo, s katerim sva prištopala v Berlin, živi v eni izmed besetzt Haus-zasedeni hiši. Ponudil mi je prenočišče in takrat se pomislila nisem, da bom svoje počitnice preživela v Berlinu. Zasedanje hiš se je v Berlinu začelo že v prejšnjem stoletju, ampak le za kratek čas. V času študentskih nemirov so študentje zasedli nekaj fakultet. l. 1972 pa so mladi zasedli prvo hišo (Das Georg-von-Rauch-Haus), katero so potem legalizirali. Poskusi zasedanja hiš so se vrstili bolj ali manj uspešno, toda decembra 1981 se je začela prava invazija hausbesetzerstva. 5. junija 1981 je bilo v Berlinu povsem ali delno zasedenih že 181 hiš!

Gibanje je dobilo takšno razsežnost zato, ker je letos stanovanjska politika predvidevala podreti večje število starejših stavb. V Berlinu je namreč zelo težko dobiti legalno, poceni stanovanje, ker so cene astronomske in ogromno ljudi čaka na stanovanja. In ker je bilo v Berlinu več kot 200 hiš že nekaj let praznih, izpraznjenih in pripravljenih za rušenje, se je pretežno mladina naselila v te hiše, ki so še vedno v stanju, da se da normalno živeti v njih. Z nekaj renovacijami so mladi prilagodili hiše v svoja stanovanja. V nekaterih hišah so odprli cafeje, razne ročne delavnice in trgovinice, druge hiše so se bolj usmerile v umetnost in kulturo in so si uredili prostore za gledališča in glasbene skupine, odprli so meditacijske centre in otroška igrišča z vrtci, ustanovili so tiskarno, kjer tiskajo svoje časopise kot Instand Besetzer Post, Radikal... S tem so dokazali, da se v teh hišah da normalno živeti in delati, toda lastniki hiš vztrajajo, da se te hiše podrejo in zgradijo novi moderni bloki, kjer bi bila najmanjina mnogo višja kot v starih stanovanjih. Porušiti hočejo stare socialne strukture, da bi izolirali ljudi v brezoblične stolpnice, kamor hodijo ljudje le spat. Mladina pa se je temu uprla. Zasedli so prazne hiše, jih renovirali, pobarvali, poslikali in popisali z različni parolami.

To ni le upor proti podiranju starih stavb, to je tu upor proti manipuliranju države z neosveščeni ljudstvom, upor proti izkoriščanju delavcev, ki umirajo za profite bogatih in multinacionalnih družb, upor proti atomskim centralam, ki so predpogoj za atomsko orožje, upor proti ljudem, ki vodijo ekspanzivno vojaško politiko, upor proti NATO, upor proti vojni upor proti uničenju zemlje... Kajti vojna se

dogaja samo v El Salvadorju, Južni Afriki na Bliznjem Vzhodu ali v Koreji, temveč tudi tukaj. Ne bo dogajala le jutri, ampak se dogaja že sedaj. Ne dogajajo se samo proti drugim, temveč tudi proti nam. rečemo zato, ker ni nevarnosti vojne, katero je treba preprečiti, ampak zato, ker vojna že realnost je.

in še ka

TE PREKLETE MLADOSTI MINULE ŠO VOJAŠKE ČEVLJE OBULE"1

6. oktobra 81, ljubljanska železniška postaja
Vrveč cingljanja smeja in solz, masa valovi, pleše, topo in nemo stoji, vpije, poje, stekleno strmi v prijatelje, med pošvedranimi in raztrganimi čevlji se kotilijo prazne steklenice trenutka pozabe, dogorevajo ogorki lučija in živčnega pričakovanja, odpora in ure, ki brez sile prepričavanja svoje kuzalce potiska okrog kroga, ki bo iztrgal še eno generacijo. Ko jim sroo živo utripa, kri plapolja od slastnih vrtincev svojih zgodnjih let uživanja svobode, potrebni tukaj in zdaj, takrat jih zatočiše rekrutstvo. Vsakemu nekaj. Domovini čast in 365 dni. Dvo, domovina, masa cvetočih za tvojo čast. Smejejo se, nočejo dojeti, da se svoboda giblje nad človeško močjo spreminjanja svojega okolja, jočejo, ker se boljijo biti sami, stran od svojih že tako zatiranih radosti. Starci, ki so se vrtili, znajo o tem veliko povedati. Najbolje je, da se ga zatočišče in se jim jebe sila odhajanja.

Mejte se, pajzli ljubljanski, Medex, pa grafiti, pa koncerti, pa „Marširamo, marširamo...“ 2). Objem puške v čast svojemu narodu. Z ruskakom, steklenim pogledom, oddaljenim nasmehom; Alešu je mama dala potičko, pa bedra, za popotnico... Jeni končuje, živahna pisana množica prijateljskih stikov tresočih se

Beograd 22.15.
Beograd 22.30.
Beograd 22.45.

Dojemamo, ko se vlak premakne, vedno hitreje, hitreje brzi mimo, obrite glave in pijani nasmehi nas pozdravljajo z oken, vse težje jih je razbirati, hitreje hitreje, proti velikemu cilju. Beograd 22.30. 3. peron 5. tir. Harmonika. Drvi po poti od tod do večnosti. Oči silne žnje zatrite bolečine lahko še raznese vlak. Vsako leto ga. In ga bo še naprej. Vsako leto. Masovni prazdanje višim ciljem.

Je blizu vojašnice travnik z rožicami? Imaš pogra prebuden s knoflcom? Si padel ven iz scene? Beograd 22.30. Prva dva meseca nima izlaza. Ti, ki se ne pust silam pritiskov in zatiranja, zatirajo tel Greh i hvaležnost domovini.

izgubil se na peronu.
Zaspil, ne misliš, spiš, spiš. Vsi spimo s pravicega. Mimo teče Sava dalje, predevalnic polne, fantje imajo vsi kratke lasje in redke ki brkobradske zalizke. Sedimo. Lep jesenski dan. Ke drugi dostje. Studiramo. Ni obvezno, kakor l godi. Beograd 22.30. „Pa srečno hodi“, prvi minister Gregor pa nič.“3
stanovnik

- CITATI:
1 Lačni Franc – Šankrok
2 Jani Kovačič
3 Levstik – Martin Krpan

GENERACIJA V ZAHODNEM BERLINU

Generacija, zrasla v kvadratnih metrih mestnega stavbenega prostora, se hoče osvoboditi hibridne zavesti, ki ji je bila vsiljena z izobraževanjem, zahtevami institucij z vnaprej pripravljenimi shemami. Zmanipulirani s politiko, mladina spoznava, da postaja praznina njen nadaljevalec: molčati, pomeni pristajati na sistem in mu omogočati, da nemoteno funkcioniira, kljub temu, da so njegove napake očividne. Vsak upor pa je usmerjen proti družbenemu sistemu, četudi zajema samo neke njegove elemente.

Berlin

TRIBUNAL

Vseeno, v zadnji stavbene... In stanci se to upiranje mladim obraca proti tistim ki s sistemom vladajo in z njim kontrolirajo, a upor smatrajo kot odpor politično opozicijo. In tu pride do paradoksa večine mladinskih ribanj: distancirajo se od politike, mizer postajajo tarča politične Manipulacije. Toda takšno manipulacijo je vse težje ustvariti, ker mladinske gibanje postajajo vse bolj družna, saj nimajo ničesar izgubiti. Zgodovina pa tudi dokazuje, da se bori le tisti, ki nima ničesar izgubiti!

IMPERIALISTISCHEN KRISIS

D.B. živel sem v Zahodni Nemčiji. Zvečer sem po televiziji večkrat gledala poročila in novice o dejavnosti ljudi po cestah so name naredile velik vtis. Ko zjutraj vstanem, si naredim načrt za ta dan, vendar pozneje počnem kaj čisto drugega. Kadar sem skupaj z drugimi, se lažje odločim, kaj hočem in kaj lahko delam. To je zame zelo pomembno. Stvari delam pravočasno in z zadovoljstvom, ne da bi za to bil kako nagrajen. Večkrat čistim in odlašam (ne samo svoje) umazanijo, čeprav tega ne delam ravno rada. Takrat si počnem kaj drugega, npr. v Kukucku imamo

Kavarno, kjer zelo rada delam. Govorim z ljudmi, kar mi pomaga rešiti tudi moje probleme. Ne smem misliti samo nase; če npr. pečem palačinke, ne naredim samo dveh, ampak 25, itd. In kaj se počnem? V hiši je mnogo mikavnih stvari. Imamo nekakšno glasbeno klet, kjer so na ojačevalce priključeni instrumenti.

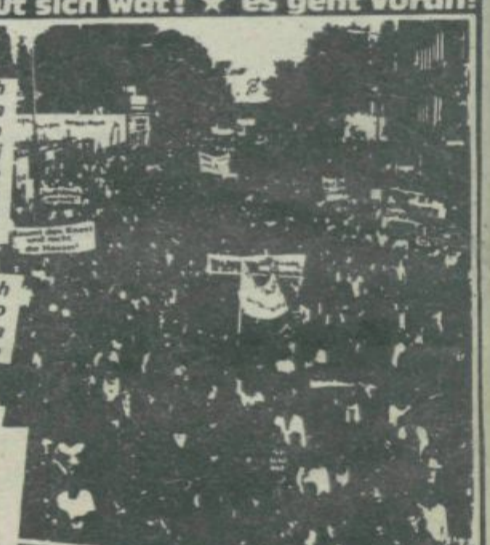
Kitaro, razna tolkala, električni piano, klavir. Tam lahko poskušam, kako daleč seže tvoja fantazija in sposobnosti (jaz se nisem nikoli učila igrati na kak instrument). Igraš, kolikor časa ti paše. V hiši je tudi precej kitar, na katere lahko igram. Včasih se mi pridruži še kdo z bobni ali orglicami. Tako nastaja vse spontano, brez predhodnega dogovaranja in načrtov. enostavno nastane taka situacija.

V revijah sem brala o asedenih hišah in o mladih ljudeh ki tam živijo. S svojim mnenjem sem bila popolnoma na njihovi strani. Čim več se je govorilo o podobnem, tem bolj sem si želela tudi jaz storiti kaj nemogoče. Poleg tega sem hotela spoznati več ljudi in zamenjati bivališče. Tako sem šla v Berlin in tam preko moje prijateljice prišla v zasebno hišo v Kukucku.

Pomagala sem pri urejanju fasade in po nekaj dneh sem si zaželela ostati s temi ljudmi. Toda to ni bilo tako enostavno. V začetku sem bila tam samo „na obisku“ in na zasedanjih hišnih skupnosti se je odločalo, ali lahko ostanem ali ne. Končno mi je bilo dovoljeno ostati. Najprej sem hotela živeti sama v sobi, saj je bilo v hiši na razpolago dovolj praznih prostorov, in sem se vselila. Pozneje me je bolj mikalo živeti skupaj z drugimi, zato sedaj živim v sobi skupaj s še nekaterimi.

Es tut sich wat! * es geht voran!

TUWAT

aktuel in Berlin ab 25. Aug

Sturm auf Berlin

V začetku sem bila ponoči večkrat na straži, vendar me je to vedno zelo izmučilo, zato sem nehala.

O Berlinu nočem ničesar več videti in slišati. Rada imam maso ljudi, ne pa široke prometne avenije, kjer moraš biti vedno urejen in kjer te vedno zatirajo v tvojem zagonu — to sicer res ni nič specifičnega za Berlin. V začetku sem mislila, da so Berlin in njegovi prebivalci pošteni in odkriti vsaj do sebe, vendar nimam več tega občutka — mogoče je to res na nekem drugem nivoju. Opažam le, da so ženske med

Kakšno... seboj precej hladne, v zadnjem času (od ženskega gibanja) včasih tudi nežne, vendar pa so predvsem starejše polne sovraštva. Ljudje so zajedljivi drug do drugega, vendar pa tudi to ni tipično samo za Berlin. Ne vem, kaj me je tako pritegnilo v to mesto. D.B.

DAF

Tuwat

TUWAT in življenje v Kukucku

Med tem časom, ko sem bila v Berlinu, so mladi organizirali nekakšen kongres, spektakel, imenovan TUWAT, kar pomeni v berlinskem žargonu „narediti nekaj“. Trajal je od 25. avgusta do 25. septembra. Razposlali so vabila po celi Evropi in resnično so bile v tem času vse zasedene hiše polne mladih ljudi iz celega sveta: Španije, Anglije, Francije, Poljske, Avstrije, Nizozemske, Danske, Češkoslovaške... Vsak dan so bile na sporedu razne diskusije, predavanja, filmi... Nastopale so glasbene skupine iz celega sveta (Tangeren Dream, Embrio...) vrstili so se poulitni festivali, gledališke skupine... Vsako minuto se je nekaj dogajalo. Imel si resnično občutek, da živiš, da si potreben.

Barvali smo fasade hiš, renovirali strehe, izdelovali preprosto pohištvo, čistili okolico... Dela je bilo vedno dovolj. Organiziranih je bilo tudi pet večjih demonstracij:

- 1. 9. — protivojna demonstracija
- 4. 9. — feministična demo
- 5. 9. — TUWAT demo
- 13. 9. — protiHaig demo
- 16. 9. — demo proti sistemu, ki vlada v zaporih

(se nadaljuje naslednjič: kako izgleda življenje v eni izmed zasedenih hiš, kaj se je dogajalo v resnici na demonstraciji 13. 9., osebna pričevanja samih hausbesetzerje itd.

Andreja Potok

besetzt